

احتمال سرایت عوارض جنگ افغانستان به آسیای مرکزی

مدتی است بعضی مقالات منتشره در رسانه‌های غربی از نگرانی محافل غربی از سرایت ناامنی‌های افغانستان به آسیای مرکزی به ویژه تاجیکستان خبر می‌دهند. گفته می‌شود با افزایش فشار نظامی نیروهای غربی در افغانستان و مناطق قبایلی پاکستان، جنگجویان اسلام‌گرای روسی و جمهوری‌های آسیای مرکزی و قفقاز به کشورهايشان مراجعت می‌کنند و زمینه ناآرامی را در این مناطق فراهم می‌آورند. اگر چه این موضوع می‌تواند خبر خوبی برای نیروهای غربی در داخل افغانستان باشد اما کارشناسان مسائل امنیتی از صدور افراط‌گرایی، ناامنی و خشونت به جمهوری‌های آسیای مرکزی ابراز نگرانی می‌کنند.

در چارچوب گروه القاعده و طالبان اتباع تاجیکستان، ازبکستان (به رهبری طاهر یولداش) اعراب، ترکیه، چین، روسیه، اروپا و آمریکا حضور دارند. اتباع فوق‌الذکر خواستار اجرای شریعت اسلامی مدنظر خود در منطقه می‌باشند.

در اوایل سال جاری میلادی، دولت تاجیکستان عملیات خشک‌ساخت ۲۰۰۹ (Poppy 2009) را با هدف اعلامی مبارزه با قاچاقچیان مواد مخدر در طول مرز مشترک با افغانستان آغاز نمود اما برخی از کارشناسان، هدف اصلی عملیات فوق‌الذکر را سرکوب مخالفان اسلام‌گرای دولت امام‌علی رحمان عنوان داشتند. منابع غربی عملیات فوق را نیز دلیلی بر جابجائی شورشیان از داخل افغانستان به آسیای مرکزی و موطن شان می‌دانند. باب دی هوپ شیفر دبیرکل سابق ناتو در کنفرانسی در قزاقستان اظهار داشت: شبه نظامیان گروه طالبان که

طبق برخی از گزارش‌های منتشره، در تازه‌ترین تحول، در تاریخ ۲۵ تیر ۱۳۸۸ در مرز مشترک ۱۳۳۵ کیلومتری تاجیکستان با افغانستان، در درگیری بین مرزبانان تاجیکی و شورشیان مسلح، پنج شورشی با ملیت روسی به هلاکت رسیده‌اند.

تحلیل‌گران، گروه‌های مختلفی از جمله مخالفان اسلام‌گرای تاجیکستان و قاچاقچیان مواد مخدر را عوامل اصلی ناامنی در تاجیکستان می‌دانند. موج بمب‌گذاری‌ها، دستگیری‌های گسترده و تبادل آتش بین مرزبانان تاجیکی با عناصر مسلح در ماه‌های گذشته نشانگر افزایش تنش در مرزهای تاجیکستان و افغانستان می‌باشد. پیرمورل نماینده ویژه اتحادیه اروپا در آسیای مرکزی اظهار داشت: اتحادیه اروپا به شدت نگران تحولات پاکستان و اثرات آن در تاجیکستان است.

توسط نیروهای ناتو از تعدادی از ولایات افغانستان رانده می‌شوند امکان دارد به سمت کشورهای همسایه و از جمله کشورهای آسیای مرکزی روی آورند. به گفته نامبرده، هیچ‌کس نمی‌تواند مانع چنین عملی شود. همچنین ژنرال مک کریستال فرمانده نیروهای آمریکائی و ناتو در افغانستان گفت: ناتو توان پیشگیری از بروز حوادث در سرحدات افغانستان را ندارد. اگر جنگجویان طالبان حملات تروریستی در کشورهای آسیای مرکزی را طراحی کنند نیروهای ائتلاف انجام هیچ اقدامی برای مقابله علیه آن را تعهد نمی‌کنند.

رئیس جمهور قرقیزستان نیز در ملاقات با پیرلیلوش نماینده ویژه سابق فرانسه در امور افغانستان و پاکستان گفت: ما به خوبی می‌فهمیم که اوضاع افغانستان و پاکستان به طور غیرمستقیم بر ثبات منطقه آسیای مرکزی تأثیر می‌گذارد.

روس‌ها، آسیای مرکزی را حیاط خلوت خود می‌دانند و از افزایش ناامنی در این منطقه به شدت نگران هستند. در تلاش آشکار در جهت مقابله با این روند، مسکو در اوایل ماه ژوئیه سال جاری استقرار نیروهای واکنش سریع روسی را در جنوب قرقیزستان اعلام کرد.

اخیراً حوزه عملیات طالبان به مناطق شمالی افغانستان که هم مرز با کشورهای تاجیکستان، ازبکستان و ترکمنستان می‌باشد گسترش یافته است. گروه طالبان ارتباطاتی نیز با جنبش‌های اسلام‌گرائی آسیای مرکزی دارند. اخیراً والی ولایت شمالی جوزجان افغانستان نگرانی خود را از فعالیت شبه‌نظامیان اسلام‌گرای ازبکستان در مناطقی از این ولایت ابراز داشته است. علاوه بر این، طبق گفته مقامات وزارت دفاع افغانستان، شبکه القاعده نیز فعالیت‌های خود را در شمال افغانستان توسعه داده است.

گسترش فعالیت‌های طالبان به خاک پاکستان و تحولات مربوطه در این زمینه باعث نگرانی بیشتر کشورهای آسیای مرکزی گردیده است. حوادث اخیر (حمله آمریکائی‌ها و انگلیسی‌ها به گروه طالبان در هلمند) و همچنین نبرد ارتش پاکستان در مناطق قبایلی علیه گروه‌هایی از طالبان باعث گردید تعدادی از آنها به کشورهای آسیای مرکزی پناه ببرند تا هم از حملات در امان باشند و هم بتوانند در راستای برنامه‌های خود در منطقه اقدام نمایند.

تحولات اخیر ایالت سین کیانگ و درگیری میان ایغورهای مسلمان و چینی‌ها و نهایتاً دخالت ارتش بر نگرانی‌های کشورهای آسیای مرکزی افزوده است. علاوه بر همسایگان شمالی افغانستان، هند نیز از گسترش حوزه عملیات طالبان در خارج از افغانستان و ارتباط این گروه با مبارزان کشمیری نگران می‌باشد. وزیر امور خارجه هند اخیراً گفت: طالبان یک خطر جهانی برای منطقه و بخصوص هند است.

اجلاس چهار جانبه سران روسیه، پاکستان، افغانستان و تاجیکستان در مرداد ماه سال جاری با هدف توسعه تجارت در شهر دوشنبه برگزار گردید. اگر چه مسائل اقتصادی را عامل اصلی برگزاری این رویداد عنوان کردند اما ارتقای همکاری منطقه‌ای جهت مبارزه با تروریسم نیز از اهداف مهم اجلاس بود.

کشورهای آسیانه مرکزی و قفقاز همراهی زیادی را با کشورهای غربی برای ترانزیت محموله‌های نظامی و غیر نظامی نیروهای ناتو و ائتلاف نشان دادند. روسیه، قیزقیزستان، ازبکستان، ترکمنستان، تاجیکستان و آذربایجان قراردادهایی با آمریکا و ناتو برای انتقال ملزومات لجستیکی به امضا رساندند که یکی از دلایل این

موضوع می‌تواند نگرانی مشترک کشورهای مذکور از حوادث افغانستان و منطقه باشد.

آمریکا و ناتو با توجه به انگیزه‌هایی که برای حضور دراز مدت در منطقه آسیای مرکزی با هدف کنترل قدرت‌های اتمی پاکستان، هند، چین و روسیه، مهار جمهوری اسلامی ایران و تسلط بر بازارهای منطقه و به‌ویژه منابع طبیعی موجود (گاز و نفت) دارند از این حوادث در راستای اجرای سیاست‌های خود بهره‌برداری می‌نمایند.

آسیای مرکزی با چالش‌های جدی و پیچیده‌ای شامل اختلافات سیاسی، مذهبی، فقر گسترده، سوءظن کشورهای منطقه نسبت به یکدیگر، فساد گسترده مقامات

دولتی و جنگ قدرت در ساختار سیاسی کشورها مواجه می‌باشند.

از این پس لازم است به عوامل چالش‌زای فوق، فرار جنگجویان خارجی از افغانستان و ورود به آسیای مرکزی را اضافه کرد.

با توجه به همسایگی، پیوندهای تاریخی، فرهنگی و دینی، ضرورت خنثی‌نمودن تحرکات کشورهای رقیب یا دشمن، اهمیت بازارها و شرایط در آسیای مرکزی، بایستی از نزدیک تحولات فوق‌الذکر مورد رصد دست‌اندرکاران سیاست خارجی جمهوری اسلامی قرار گیرد.

حسین محمدی

ستاد افغانستان - وزارت امور خارجه